

สรุปผล การสังเคราะห์วรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของเด็กไทย

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

กองวิจัยทางการศึกษา

.....

การสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ
ศักยภาพของเด็กไทย

โครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย

โดย

กลุ่มวิจัยพัฒนาการเรียนรู้

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ
พ.ศ. 2540

สรุปผลการสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ

ศักยภาพของเด็กไทย

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2541

จำนวนพิมพ์ 5,000 เล่ม

ISBN 974-268-5355

.....
เอกสารรายงานวิจัยทางการศึกษาอันดับที่ 207/2540

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ
.....

คำนำ

เอกสารสรุปผลการสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของเด็กไทยฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานโครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย ซึ่งดำเนินงานโดยกองวิจัยทางการศึกษากรมวิชาการ ข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์นี้ได้นำไปประมวลเป็นกรอบแนวคิดในการสร้าง และพัฒนาแบบวัดศักยภาพของเด็กไทยในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต่อไป นอกจากนี้แล้วกรมวิชาการเล็งเห็นว่าทฤษฎี หลักการ และแนวคิดตลอดจนผลการสังเคราะห์นี้จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และจะเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับผู้สนใจจะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี จึงได้จัดทำเป็นเอกสารเพื่อเผยแพร่แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง

กรมวิชาการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารนี้จะเป็นประโยชน์แก่ครูผู้สอน และผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยทั่วไป

(นายพยุศักดิ์ จันทรสุรินทร์)

อธิบดีกรมวิชาการ

สรุปผลการสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ

ศักยภาพของเด็กไทย

หลักการและความเป็นมา

สืบเนื่องจากการที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบาย และวางแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โดยมีจุดเน้นที่จะพัฒนาและยกระดับมาตรฐานคุณภาพของสถานศึกษาให้เป็นโรงเรียนในอุดมคติ มีองค์ประกอบของบัญญัติ 10 ประการ เพื่อให้มีศักยภาพเพียงพอต่อการยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น และสามารถสร้างผลผลิต คือ นักเรียนได้มาตรฐานในทุกระดับการศึกษา เป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อจะได้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติสืบไป

กรมวิชาการมีหน้าที่เป็นหน่วยงานควบคุม และพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ และเป็นหน่วยสำคัญที่จะช่วยให้การปฏิรูปการศึกษابرลุความสำเร็จอย่างดี ทั้งการปฏิรูปหลักสูตร ปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน การพัฒนาครูและบุคลากร และการบริหารการจัดการทางวิชาการ โดยได้จัดลำดับความสำคัญของการดำเนินงานเพื่อให้เกิดผลต่อเป้าหมายสำคัญก่อน คือ การพัฒนามาตรฐานหลักสูตรการศึกษาพื้นฐาน ซึ่งเน้นคุณภาพของคนตามแผนพัฒนาระยะที่ 8 การเป็นคนที่สมบูรณ์ ทั้งองค์ความรู้ ทักษะความสามารถ คุณลักษณะทางกายและจิตใจ โดยเน้นทั้งส่วนมาตรฐาน คุณภาพการเรียนรู้เชิงสากล เชิงแกนกลางของชาติ และส่วนคุณภาพการเรียนรู้ที่สนองลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นกรมวิชาการจึงได้ดำเนินงานโครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทยขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะ

พัฒนาแบบวัดที่มีมาตรฐานและเหมาะสมเพื่อการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย โดยเฉพาะ เพื่อประโยชน์สำหรับการศึกษาและพัฒนาระดับศักยภาพของผู้เรียน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จะได้นำไปใช้ในการวางแผนการศึกษา และพัฒนามาตรฐานหลักสูตรและ กระบวนการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้สูงสุดเต็มตาม ศักยภาพต่อไป ในการดำเนินงานดังกล่าวได้มีการศึกษาทบทวนวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ ทฤษฎี หลักการ และแนวคิด ตลอดจนผลการศึกษาวิจัย ที่เคยมีมาก่อนเพื่อนำมาประมวลเป็นกรอบแนวคิดในการที่จะสร้างและพัฒนา แบบวัดศักยภาพของเด็กไทย เพื่อนำไปใช้ศึกษาระดับศักยภาพของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตรงตามความต้องการของหลักสูตร และความคาดหวังของสังคม ซึ่งผลจากการศึกษาวรรณกรรม ครั้งนี้ได้นำมาสรุปเพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานโครงการการศึกษาศักยภาพ ของเด็กไทยต่อไป

ผลการสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

รายงานนี้จะนำเสนอผลการทบทวน และสังเคราะห์เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. พัฒนาการของเด็ก
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน
3. วิสัยทัศน์ของการศึกษาไทยในอนาคต
4. เป้าหมายของการจัดการศึกษา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. ความหมาย และลักษณะของศักยภาพของเด็กไทย
7. กรอบ และประเด็นในการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย

รายละเอียดดังนี้

1. พัฒนาการของเด็ก

พัฒนาการของเด็กในช่วงวัยต่างๆ ในทางจิตวิทยาการเรียนรู้ได้แบ่งเด็กออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ดังนี้ 1) กลุ่มปฐมวัย 2) กลุ่มประถมศึกษาและ 3) กลุ่มมัธยมศึกษา และกำหนด ศักยภาพหรือคุณลักษณะของเด็กโดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ซึ่งในแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

ศักยภาพ คุณลักษณะ	ปฐมวัย อายุ 3-5 ปี	ประถมศึกษา อายุ 6-11 ปี	มัธยมศึกษา อายุ 12-18 ปี
1. ด้านร่างกาย	1. สามารถบังคับการเคลื่อนไหวของร่างกายได้ 2. มีพัฒนาการของกล้ามเนื้อใหญ่มากกว่ากล้ามเนื้อย่อย 3. ความสัมพันธ์ระหว่างตากับมือยังไม่สมบูรณ์ 4. เด็กหญิงมีความก้าวหน้าทางพัฒนาการมากกว่าเด็กชาย	1. มีการเจริญเติบโตช้ากว่าปฐมวัย 2. การใช้กล้ามเนื้อต่างๆ จะดีขึ้นมาก 3. มักจะประกอบกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอยู่เสมอ ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย 4. ตอนต้นของวัยนี้เด็กชายจะโตกว่าเด็กหญิง ตอนปลายเด็กหญิงจะโตกว่าเด็กชาย	1. มีพัฒนาการอย่างรวดเร็วและมีความแตกต่างระหว่างเพศมากขึ้น
2. ด้านสติปัญญา	1. ใช้สัญลักษณ์ได้ 2. มีทักษะในการใช้ภาษาอธิบายสิ่งต่างๆ ได้ 3. สร้างจินตนาการได้ 4. มีความตั้งใจที่จะทำอะไรบางอย่าง ไม่สามารถพิจารณาหลายอย่างผสมกันได้ 5. ยังไม่มีความเข้าใจเรื่องความคงตัวของสสาร ยังไม่สามารถเปรียบเทียบเรื่องขนาด น้ำหนัก ปริมาตรของสิ่งของ และยังไม่รู้จักใช้เหตุผล	1. เข้าใจและสามารถใช้ภาษาสัญลักษณ์ได้ 2. สามารถรับรู้สิ่งแวดล้อมได้ตามความเป็นจริง 3. มีความเข้าใจเรื่องความคงตัวของสสาร มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมสามารถอธิบายได้ 4. สามารถพิจารณาเปรียบเทียบโดยใช้เกณฑ์หลายๆ อย่างได้ 5. เข้าใจกฎเกณฑ์ต่างๆ อย่างมีเหตุผล	1. สามารถที่จะคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ 2. สามารถที่จะใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจเหมือนผู้ใหญ่

ศักยภาพ คุณลักษณะ	ปฐมวัย อายุ 3-5 ปี	ประถมศึกษา อายุ 6-11 ปี	มัธยมศึกษา อายุ 12-18 ปี
3. ด้านบุคลิกภาพ	- มีพลังที่จะทำงาน - มีความคิดริเริ่มที่จะทำสิ่งใหม่ๆ ชอบประกอบกิจกรรมอย่างอิสระ - ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ยังไม่เข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น	- ไม่อยู่เฉย มีความคล่องตัวที่จะประกอบกิจกรรมต่างๆ อยู่เสมอ - ต้องการมีสมรรถภาพที่จะทำอะไรได้สำเร็จ - มีมโนธรรมรู้ว่าอะไรผิดอะไรถูก โดยใช้มาตรฐานจริยธรรมของผู้ใหญ่เป็นเกณฑ์	- สนใจในตนเองอยากรู้อยากเห็นใคร ถ้าสามารถตอบคำถามนี้ได้จะไม่มีปัญหาในการปรับตัว - มีความคิดเป็นของตนเอง ไม่ตามอย่างเพื่อนในทางที่ผิด - มีจุดประสงค์ของชีวิตที่แน่นอนเกี่ยวกับอาชีพ
4. ด้านอารมณ์ และสังคม	- แสดงอารมณ์อย่างเปิดเผย ปูบปับ กระตือรือร้น และเปลี่ยนแปลงได้ง่ายยัง ไม่มีการควบคุมอารมณ์ - อารมณ์ที่พบได้แก่ กลัว โกรธ วิทกกังวลอิจฉา ริษยา - ชอบเล่นคนเดียว และเริ่มจะมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนมากขึ้น	- กลัวที่จะถูกล้อว่าแตกต่างกับเพื่อน - วิตกกังวลเกี่ยวกับการเรียน กลัวสอบไม่ได้จะถูกทำโทษ กลัวเพื่อนไม่ชอบ - มีอารมณ์เปลี่ยนแปลง และจะแสดงออกต่าง ๆ กัน - มักจะรวมกลุ่มกับเพื่อนเพศเดียวกัน - เพื่อนจะมีความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม และทัศนคติ ค่านิยมของเด็กวัยนี้ จะมีการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนๆ - เริ่มเรียนรู้ที่จะให้ความร่วมมือ รู้จักให้และรับ	- อารมณ์ค่อนข้างจะรุนแรง และเปลี่ยนแปลงง่าย - มีความตึงเครียดของอารมณ์เนื่องมาจากการปรับตัวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายของวัยรุ่น - เขาตัวเองเป็นศูนย์กลาง - เพื่อนร่วมวัยมีความสำคัญมาก จะคบเพื่อนที่มีความสนใจและมีค่านิยมร่วมกัน - มีความต้องการที่จะทำทุกอย่างเหมือนเพื่อนร่วมวัยตั้งแต่การแต่งตัว ความประพฤติ การใช้ภาษา รวมทั้งความเชื่อและค่านิยม - เริ่มสนใจที่จะมีเพื่อนต่างเพศ

2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน

จากศักยภาพหรือคุณลักษณะของเด็กในวัยต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นการที่จะพัฒนาให้เด็กได้มีพัฒนาการไปตามวัยได้นั้นมีความสำคัญมากเพราะจะเป็นรากฐานของการเรียนรู้ในขั้นต่อไป ถ้าเด็กประสบความสำเร็จในการพัฒนาการตั้งแต่เริ่มแรก จะช่วยให้มีความก้าวหน้า และความสำเร็จในการพัฒนาการขั้นต่อไป แต่ถ้าเด็กประสบความล้มเหลวหรือไม่ประสบความสำเร็จ จะทำให้มีปัญหาที่จะพัฒนาการในขั้นต่อไป ซึ่งการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสรีระหรือชีวะแต่เพียงอย่างเดียว ตัวแปรที่สำคัญในการพัฒนามี 3 อย่างคือ 1) วุฒิภาวะทางร่างกาย 2) ความมุ่งหวังของสังคมและกลุ่มที่แต่ละบุคคลเป็นสมาชิก และ 3) ค่านิยม แรงจูงใจความมุ่งหวังส่วนตัว และความทะเยอทะยานของแต่ละบุคคล จากตัวแปรเหล่านี้การที่จะช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียนรู้และมีความสุขได้ครูจะต้องสอนสิ่งที่เด็กจะต้องเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับวัยหรือความพร้อมของผู้ที่จะเรียนดังนี้

ศักยภาพ คุณลักษณะ	ปฐมวัย อายุ 3-5 ปี	ประถมศึกษา อายุ 6-11 ปี	มัธยมศึกษา อายุ 12-18 ปี
1. ด้านร่างกาย	1. เรียนรู้ที่จะเดิน 2. เรียนรู้ในการรับประทานอาหารอื่นๆ 3. เรียนรู้ที่จะควบคุมการขับถ่าย 4. เรียนรู้ความแตกต่างระหว่างเพศ	1. เรียนรู้ที่จะใช้ทักษะทางร่างกายที่จำเป็นสำหรับการเล่นเกมต่างๆ	1. ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและสามารถปรับตัวได้

ศักยภาพ คุณลักษณะ	ปฐมวัย อายุ 3-5 ปี	ประถมศึกษา อายุ 6-11 ปี	มัธยมศึกษา อายุ 12-18 ปี
2. ด้านสติปัญญา	1. เรียนรู้ความคิดรวบยอด และภาษาที่จะใช้อธิบาย สิ่งแวดล้อมรอบตัว	1. พัฒนากทักษะพื้นฐานใน การอ่าน การเขียน และ การคิดคำนวณ 2. พัฒนาความคิดรวบ ยอด ที่จำเป็นสำหรับ ชีวิตประจำวัน	1. พัฒนากทักษะทางเชาว์ ปัญญาและความคิด รวบยอดต่างๆ ที่จำเป็น สำหรับเป็นสมาชิกของ ชุมชนที่มีสมรรถภาพ 2. พัฒนากทักษะการเรียน เพื่อที่จะแสวงหาความ รู้ทางด้านวิชาการต่างๆ 3. เลือกและเตรียมตัวที่ จะประกอบอาชีพ อย่างใดอย่างหนึ่งใน อนาคต
3. ด้านบุคลิกภาพ	1. เรียนรู้ที่จะบังคับการ เคลื่อนไหวและการ ทรงตัวได้ดี 2. เรียนรู้ความแตกต่าง ระหว่าง “ถูก” “ผิด” และเริ่มมีมาตรฐาน จริยธรรม	1. สร้างทัศนคติที่ดีต่อ ตนเองในฐานะเป็น มนุษย์ 2. เรียนรู้ในการปรับตัวให้ เข้ากับเพื่อนร่วมวัย 3. พัฒนามาตรฐานจริยธรรม มโนธรรม และค่านิยม 4. มีความอิสระ สามารถที่ จะทำอะไรด้วยตนเอง	1. สามารถที่จะแสดง บทบาททางสังคมได้ เหมาะสมกับเพศของ ตน 2. สามารถสร้างความ สัมพันธ์กับเพื่อนร่วม วัยทั้งเพศเดียวกันและ ต่างเพศได้อย่างมีวุฒิ ภาวะแบบผู้ใหญ่
4. ด้านอารมณ์ และสังคม	1. เรียนรู้ที่จะสร้างความ ผูกพันทางจิตใจกับผู้อื่น เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง และผู้อื่น	1. เรียนรู้บทบาททางสังคม ที่เหมาะสมสำหรับเพศ ชายและเพศหญิง 2. พัฒนากทัศนคติต่อสังคม และสถาบันสังคม	1. มีความอิสระทางด้าน จิตใจและอารมณ์ 2. มีความต้องการที่จะ แสดงพฤติกรรมที่มี ความรับผิดชอบต่อ สังคม

3. วิสัยทัศน์ของการศึกษาไทยในอนาคต

จากเอกสารการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่ความก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในศตวรรษหน้า (2538) ได้กล่าวถึงการศึกษาที่จะเอื้อต่อสภาพสังคมไทยในอนาคตไว้ว่าต้องเป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคล ครอบครัวและชุมชนเป็นสำคัญ โดยส่งเสริมให้บุคคลมีคุณสมบัติ และคุณลักษณะต่างๆ ดังนี้

- ◆ มีความเข้าใจ และทักษะเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อศึกษาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
- ◆ ปรับตัวได้กับสภาวะโลกปัจจุบัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว
- ◆ สามารถรับข่าวสารใหม่ๆ แล้วนำมาคิดและตัดสินใจ
- ◆ มีความมั่นใจและเป็นตัวของตัวเอง
- ◆ ใฝ่การศึกษาที่สนองปัญญา มากกว่าตื้นผิว
- ◆ รักที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ตลอดเวลา
- ◆ สามารถทำงานมีเสรีภาพและความรับผิดชอบในหน้าที่
- ◆ รักและสามารถอยู่ในท้องถิ่นหรือชุมชนของตนได้อย่างพึงพอใจ
- ◆ ใช้วิจารณ์ญาณในการเลือกอย่างเหมาะสม
- ◆ มีความสุข มีการปรับตัว
- ◆ มีการเคารพซึ่งกันและกันในสังคม
- ◆ สร้างความภูมิใจ ความมีศักดิ์ศรี และความสามารถพึ่งตนเองได้
- ◆ มีความโอบอ้อมอารี ความซื่อสัตย์สุจริต
- ◆ กินพอดี อยู่พอดีที่กลมกลืนไปกับธรรมชาติ
- ◆ มีความปรองดองในการอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์

- ◆ มีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีความอดทน อดออม มุมนะ
ทำงานด้วยขันติธรรม
- ◆ ยึดมั่นในหลักธรรมที่เชื่อในการทำความดีมากกว่าการหวัง
ให้อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยดลบันดาลสิ่งต่างๆ ให้ชีวิต
- ◆ มีความพอดีในระหว่าง
 - การเป็นผู้นำกับผู้ตาม
 - ความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะ กับการดำรงตน
ในฐานะ ปัจเจกบุคคล
 - เสรีภาพกับความรับผิดชอบ
 - ความสามารถในการแข่งขันกับความสมณะ รู้จักพอ รู้จัก
ร่วมมือ
 - การเห็นความสำคัญและประโยชน์ในวิทยาการสมัยใหม่กับ
ความชื่นชมในภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม
 - การเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม
และเอกลักษณ์ไทย
 - การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการงานและฐานะกับการเรียนรู้เพื่อ
พัฒนาตนเองและเพื่อความปิติแห่งการเรียนรู้
 - การเพิ่มพูนทักษะความสามารถเฉพาะทางกับการเพิ่มพูน
สุนทรียภาพและความรอบรู้ในภาพรวม
 - การเรียนรู้ผ่านสื่อและเทคโนโลยีต่างๆ กับการเรียนรู้ด้วย
กระบวนการ“มนุษย์สัมพันธ์มนุษย์และมนุษย์สัมพันธ์ธรรมชาติ”
 - การจัดประมวลสาระความรู้ ทางมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์
และวิทยาศาสตร์

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้ปรับเปลี่ยนจุดมุ่งหมายในการพัฒนาประเทศใหม่จากการเน้นในการขยายตัวทางเศรษฐกิจ มาเป็นการพัฒนาคนโดยมุ่งการพัฒนาคนไทยทุกคนอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เพื่อให้เป็นคนดี คนเก่ง และแข็งแรง รวมทั้งมีโอกาส และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศทุกชั้นตอน ได้กำหนดวิสัยทัศน์ (ความคาดหวัง) ต่อคนไทย และสังคมไทย ดังนี้

1. คนไทยทุกคนมีโอกาสและเสมอภาค ที่จะได้รับการพัฒนาให้เป็นไปตามศักยภาพ ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา และความสามารถ เพื่อให้เป็นคนดี คนเก่ง และแข็งแรง

2. เกิดและเติบโตในครอบครัวที่มีความพร้อมและอบอุ่น สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงดูครอบครัว และมีหลักประกันในการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างทั่วถึง เป็นธรรม มีความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน

3. อยู่ในชุมชนที่เข้มแข็ง มีศักยภาพในการร่วมคิดร่วมทำ และได้รับผลร่วมกัน ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกับปัญหาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. สังคมมีสมรรถภาพ เสรีภาพ ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา ความเคารพในสิทธิมนุษยชน และเป็นสังคมที่สันติไม่ขัดแย้ง มีความรับผิดชอบร่วมกัน รวมทั้งมีการพัฒนาไปอย่างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

และจากแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในช่วงระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้กำหนดสาระสำคัญของการพัฒนาเด็กและเยาวชนในเรื่องคุณลักษณะของเด็ก และเยาวชนที่พึงประสงค์ไว้ดังนี้

1. มีสายใยผูกพันกับสมาชิกในครอบครัว

2. มีสุขภาพดีทั้งร่างกาย และจิตใจ เจริญเติบโตสมวัยมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม มั่นคง มีความเคารพและภาคภูมิใจในตนเอง

3. มีวัฒนธรรมที่ดีงาม เข้าใจหลักการที่ถูกต้องของศาสนา สาระแก่นแท้งชีวิตและคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. มีความสามารถในการสื่อสารมากกว่า 1 ภาษา รู้จักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และเข้าใจถึงสาระประโยชน์ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้อย่างกลมกลืนกับวัฒนธรรมไทย

5. เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีวินัย มีเหตุผลและพร้อมที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

6. เข้าใจสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและการทำงาน รวมทั้งเคารพสิทธิของผู้อื่น

7. รู้จักคิด ไม่มั่งมาย และรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการพึ่งตนเอง ตลอดจนเห็นคุณค่าของพลังงานและการประหยัดพลังงานทุกประเภท

8. มีการกำหนดชีวิตที่เรียบง่าย เป็นผู้ผลิตที่รับผิดชอบต่อสังคม รู้จักสร้างงาน และอาชีพอิสระที่มีระบอบการจัดการที่ดี

9. รับผิดชอบในการรักษา และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

10. รู้จักปรับเปลี่ยนแนวคิด และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

4. เป้าหมายของการจัดการศึกษา

จากการวิเคราะห์แผนพัฒนาการศึกษาระดับที่ 8 ดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า วิสัยทัศน์โลก วิสัยทัศน์สังคมไทยที่พึงประสงค์ วิสัยทัศน์การศึกษาไทยในอนาคต รวมทั้งการศึกษาวเคราะห์สภาพและปัญหาการศึกษาที่ผ่านมารัฐบาลได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนา “คน” และ “คุณภาพของคน” โดยเห็นว่าคนเป็นทั้งเหตุปัจจัยและผลลัพธ์ที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศ” ดังนั้นการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 จึง

เน้นคนเป็นศูนย์กลางหรือจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนา โดยมุ่งให้ทุกคนมีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพและมีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ทุกๆ ด้านอย่างเต็มที่ ทั้งนี้โดยคาดหวังว่า เมื่อคนมีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพทั้งด้านสติปัญญา ร่างกายและจิตใจ จะเป็นพื้นฐานสร้างพลังครอบครัว ชุมชนและสังคมที่จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ

การศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองด้านต่างๆ ตลอดช่วงชีวิตการพัฒนา ศักยภาพ และขีดความสามารถด้านต่างๆ ที่จะดำรงชีพ และประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รวมเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้

จากความสำคัญของการศึกษาดังกล่าว รัฐบาลจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาการศึกษาของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อขยาย และยกระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนทั้งมวลให้กว้างขวาง และสูงขึ้นถึงระดับมัธยมศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน
2. เพื่อพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ สอดคล้องสัมพันธ์กับความต้องการของบุคคล ชุมชน และประเทศ ให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
3. เพื่อให้การศึกษาไทยสร้างศักยภาพของประเทศ ในการพึ่งพาตนเองและสร้างความก้าวหน้าและมั่นคงของเศรษฐกิจไทยในประชาคมโลก บนฐานแห่งความเป็นไทย

นโยบายการพัฒนาการศึกษา

เพื่อให้การพัฒนาการศึกษาของประเทศในช่วงปี 2540-2544 เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จึงกำหนดนโยบายการพัฒนาการศึกษาเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. เจริญขยาย และยกระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนทั้งมวล มุ่งให้ประชาชนเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวางโดยเสมอภาค และเท่าเทียมกัน

2. ปฏิรูประบบการเรียนการสอน มุ่งปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอน ให้เอื้อต่อการพัฒนาขีดความสามารถของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพตามจุดประสงค์แต่ละระดับ และประเภทการศึกษา โดยมีพื้นฐานความรู้ความสามารถ และทักษะพื้นฐานที่ดี และเข้มแข็งพอที่จะออกไปประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ใฝ่การเรียนรู้ มีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

3. ปฏิรูประบบการผลิตและพัฒนาครู มุ่งปรับปรุงและพัฒนากระบวนการผลิตการฝึกอบรม และการพัฒนาครูประจำการ ให้ครูมีศักยภาพเพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้และอบรมสั่งสอนผู้เรียนให้มีคุณภาพสามารถดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุข รวมทั้งพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงเป็นที่ยอมรับและยกย่องในสังคม โดยสร้างและปรับปรุง جایแวดล้อมต่างๆ ที่เกื้อหนุนต่อการประกอบวิชาชีพครู

4. เจริญผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลางและสูง มุ่งสร้างศักยภาพของประเทศในการพึ่งพาตนเองและสร้างความก้าวหน้าและมั่นคงของเศรษฐกิจไทยในประชาคมโลกบนฐานแห่งความเป็นไทย

5. ปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการศึกษา มุ่งปรับเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการของรัฐใหม่ เพื่อให้การจัดการศึกษามีอิสระและเสรีมากขึ้น ปรับเปลี่ยนการตัดสินใจจากกรมในส่วนกลางเป็นการตัดสินใจในพื้นที่ทุกส่วนของสังคม ตั้งแต่ประชาชน ครอบครัวชุมชน สถาบันทางสังคมองค์การพัฒนาเอกชน ธุรกิจเอกชน และองค์กรภาครัฐ มีส่วนร่วมและรับผิดชอบการจัดการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ มีรูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย มีการจัดการศึกษาที่ได้คุณภาพและสร้างความเป็นธรรมแก่คนในสังคมมากขึ้น สามารถสนองตอบความต้องการของบุคคล สังคม และประเทศได้อย่างรวดเร็วตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ดังนั้นเป้าหมายของการจัดการศึกษา ตลอดจนจุดมุ่งหมายของหลักสูตรทุกระดับการศึกษา จึงได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้าน คือ 1) พัฒนาดน 2) พัฒนาอาชีพ และ 3) พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

ก่อนประถมศึกษา	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา
พัฒนาดน : นักเรียนมีความสามารถ 1. เข้าใจเหตุการณ์และจำแนกสิ่งต่างๆ 2. คิดอย่างมีเหตุผล 3. มีความคิดสร้างสรรค์ และสร้างจินตนาการอย่างเหมาะสม 4. ดูแลสุขภาพ อนามัยของตนเองและครอบครัว 5. ปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่น และควบคุมตนเองได้ 6. พึ่งตนเอง	พัฒนาดน : นักเรียนมีความสามารถ 1. ให้ความรู้พื้นฐานอ่านออกเขียนได้ 2. คิดคำนวณได้ 3. เข้าใจในกระบวนการทำงาน 4. มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ 5. มีเหตุผล คิดแก้ปัญหาได้ 6. เข้าใจในธรรมชาติ รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง 7. รักการอ่าน และหาความรู้ อยู่เสมอ	พัฒนาดน : นักเรียนมีความสามารถ 1. มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการจัดการ และใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม 2. มีทักษะในการใช้ภาษาไทย และภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารได้ตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ 3. เข้าใจหลักการทางคณิตศาสตร์และการคิดคำนวณ

ก่อนประถมศึกษา	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา
	พัฒนาตน : (ต่อ) 8. บำรุงรักษาสุขภาพ อนามัย เป็นกิจนิสัย 9. ควบคุมตนเองได้ ขยัน อดทน หนักแน่น 10. มีความรับผิดชอบ 11. ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 12. ออม และใช้อย่างประหยัด 	พัฒนาตน : (ต่อ) 4. ใช้ทักษะกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน 5. คิดและแก้ปัญหาตาม ขั้นตอนของกระบวนการ แก้ปัญหา 6. มีความรับผิดชอบ 7. มีระเบียบวินัยในตนเอง 8. ทำงานเป็นหมู่คณะได้ 9. มีค่านิยมในการเสียสละ และมุ่งมั่นพัฒนา ตลอดจน สามารถปรับปรุงการปฏิบัติ งานเป็นประจำ 10. เห็นคุณค่าในการเข้าร่วม กิจกรรม แนะนำสนับสนุน ผู้อื่นนิยมยกย่องชมเชย บุคคลและปฏิบัติตนเป็น แบบอย่างในการดูแล รักษาเสริมสร้างสุขภาพ อนามัยส่วนตัวและชุมชน
พัฒนาอาชีพ : นักเรียนมีความ สามารถ 1. มีนิสัยรักการทำงาน 2. เห็นความสำคัญของคุณธรรม การประกอบอาชีพ	พัฒนาอาชีพ : นักเรียนมีความ สามารถ 1. มีความรู้พื้นฐานในอาชีพ 2. รักการทำงาน 3. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ 4. ทำงานเป็นระบบ 5. ประกอบธุรกิจอย่างง่ายได้	พัฒนาอาชีพ : นักเรียนมีความ สามารถ 1. มีความรู้ความเข้าใจใน กระบวนการทำงานและ กระบวนการจัดการอาชีพ 2. มีนิสัยรักการทำงานและ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 3. เห็นช่องทางในการประกอบ อาชีพ 4. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต 5. ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ก่อนประถมศึกษา	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา
พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม : นักเรียนมีความสามารถ 1. อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2. ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น	พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม : นักเรียนมีความสามารถ 1. เข้าใจในสภาพสังคม 2. มีความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข 3. ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและไม่เอาเปรียบผู้อื่น 4. รับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม 5. ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด 6. บำรุงรักษาและอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 7. อารงรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่ดีของไทย	พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม : นักเรียนมีความสามารถ 1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน และสามารถเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชน 2. รู้จักสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมมากกว่าส่วนตน 3. มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน และสังคม 4. มีความภูมิใจในการปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน 5. มีความสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข 6. อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและประหยัด 7. เห็นคุณค่าของการอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับชุมชนของตน

โดยสรุปจะเห็นได้ว่าเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษาก็คือ การสร้างคนให้มีความคิด รักในการเรียนรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม มีหลักในการตัดสินใจ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำงานได้และทำงานร่วมกับคนอื่นเป็นรวมทั้งมีความรู้ และทักษะเพียงพอที่จะช่วยให้บุคคลนั้นสามารถแสวงหาความรู้ได้เองโดยไม่สิ้นสุด ดังนั้นในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือที่มีมาตรฐาน และเหมาะสมในการวัดเพื่อประเมินศักยภาพหรือความสามารถของผู้เรียน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1) ระดับประถมศึกษา

จากผลการศึกษาของ สมบัติ วงศ์อยู่น้อย (2529) พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางสมองทั้ง 7 ด้านคือ ด้านจำนวน ภาษา เหตุผล มิติสัมพันธ์ ความจำ การรับรู้ทางตา และความคล่องแคล่วในการใช้คำ มากกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็ม และในโรงเรียนขนาดใหญ่ จะมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็ก และคะแนนความสามารถทางสมอง มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนด้วย

บุญสม โพธิ์เงิน (2537) ได้ทำการศึกษาเรื่องคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่านักเรียนชายจะมีคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่านักเรียนหญิงทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านความสามัคคี ความเสียสละ การให้อภัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และความเห็นอกเห็นใจ และนักเรียนในเขตเมืองจะมีคะแนนเฉลี่ยมากกว่านักเรียนในเขตชนบท นักเรียนที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพราชการหรือรัฐวิสาหกิจจะมีคะแนนเฉลี่ยมากกว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้างหรืออื่น ๆ

จากรายงานผลการประเมินการใช้หลักสูตรปีการศึกษา 2535 ระดับประถมศึกษาของกรมวิชาการ (2538) พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสูงสุด (ร้อยละ 72.68) รองลงไปคือ ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร (ร้อยละ 70.14) ความเข้าใจในสภาพสังคม (ร้อยละ 62.49) ความเข้าใจในธรรมชาติ และมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (ร้อยละ 61.32) ความเข้าใจในกระบวนการทำงาน (ร้อยละ 55.07) และมีความสามารถในการคิดคำนวณต่ำสุด (ร้อยละ 54.32) ส่วนด้านคุณลักษณะนั้นนักเรียนมีค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมสูงกว่า 3.00 ทั้ง 4 ด้านคือ คุณลักษณะเพื่อพัฒนาสังคม (3.32) พัฒนาสุขภาพ (3.16) คุณลักษณะที่ดีในการทำงาน (3.10) และคุณลักษณะเสียสละ และ มุ่งพัฒนา (3.07)

และจากการประเมินผลการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกรมวิชาการ (2538) พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับเป้าหมายของหลักสูตรที่เน้นการพัฒนาทั้ง 3 ด้านคือ พัฒนาคน พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม และข้อมูลที่ได้รับจากโรงเรียน พบว่า พฤติกรรมของนักเรียนที่เรียนตามแนวทางของหลักสูตรฉบับปรับปรุงนี้เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดคือ นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตัวเองมากขึ้น กล้าแสดงออก ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รองลงมาคือ นักเรียนมีทักษะในการคิดเลข การอ่านและการเขียน

2) ระดับมัธยมศึกษา

จากการประเมินผลระดับประเทศของกรมวิชาการ (2536) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ปีการศึกษา 2536 จำนวน 20,806 คน พบว่า ด้านความรู้ความคิ
นักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถทางการเรียนด้านต่างๆ อยู่ในระดับพอใช้ ยกเว้นด้านพัฒนาสังคม อยู่ในระดับดีและความสามารถด้านคณิตศาสตร์ต่ำสุด

(ร้อยละ 46.7) ส่วนวิทยาศาสตร์ดีกว่าคณิตศาสตร์เล็กน้อย (ร้อยละ 60.0) ด้านคุณลักษณะ ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรม พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีคุณลักษณะอยู่ในระดับ 3 คือ เห็นประโยชน์ของคุณลักษณะทั้ง 4 ด้าน คือ การพัฒนาสังคม การพัฒนาสุขภาพ พัฒนาอาชีพ และคุณลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับการเสียสละ และมุ่งพัฒนาตามลำดับจากมากลงมาน้อย มีแนวโน้มจะมีความรู้สึกเพียงรับรู้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่รับรู้มา สำหรับในปี พ.ศ. 2537 ผลการประเมินความสามารถด้านความรู้ ความคิด พบว่า นักเรียนมีความสามารถทางการเรียนทั้ง 7 ด้าน อยู่ในระดับพอใช้คือ การคิดและการแก้ปัญหา การพัฒนาสังคม การพัฒนาสุขภาพ ภาษาไทย การพัฒนาอาชีพ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ตามลำดับจากมากมาหาน้อย โดยเฉพาะ 2 ด้านสุดท้ายคือ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยไม่ถึงครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็ม ด้านคุณลักษณะ ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรม พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะทั้ง 4 ด้านได้แก่ การเสียสละ และมุ่งพัฒนา การพัฒนาสังคม การพัฒนาสุขภาพ และการพัฒนาอาชีพ อยู่ในระดับ 3 คือ เห็นประโยชน์ของคุณลักษณะ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมนั้น นอกจากนี้พบว่าคุณลักษณะเพื่อพัฒนาสังคมมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การพัฒนาสุขภาพ พัฒนาอาชีพ และคุณลักษณะด้านการเสียสละ และมุ่งพัฒนา มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดถึงแม้จะอยู่ในระดับ 3 แต่ก็มีแนวโน้มที่จะมีความรู้สึกเพียงปฏิบัติตามเงื่อนไขของคุณลักษณะนั้นๆ เมื่อพิจารณาเป็นรายสมรรถภาพ ปรากฏผลดังนี้

1. ภาษาไทย

นักเรียนมีความสามารถในการส่งสารและรับสารได้ตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ และการส่งสารมีแนวโน้มสูงกว่าการรับสาร

2. คณิตศาสตร์

นักเรียนมีความสามารถเข้าใจในหลักการทางคณิตศาสตร์มากกว่าความสามารถทางการคิดคำนวณ แต่มีคะแนนเฉลี่ยทั้ง 2 สมรรถภาพน้อยกว่าร้อยละ 50.0

3. การคิดและแก้ปัญหา

นักเรียนมีความสามารถเรียงตามลำดับดังนี้ ตระหนักในปัญหาหาวิธีการแก้ไขปัญหาย่างหลากหลาย ระบุปัญหา ระบุสาเหตุ ตัดสินใจเลือกวิธีการโดยอาศัยเกณฑ์ รวบรวมตรวจสอบ และเปรียบเทียบข้อมูล กำหนดเกณฑ์และเงื่อนไข

4. คุณลักษณะทั่วไป

นักเรียนมีคุณลักษณะค่านิยมในการเสียสละและมุ่งพัฒนาด้านการช่วยเหลือผู้อื่นมีแนวโน้มสูงกว่าการปรับปรุงการปฏิบัติงานเป็นประจำ

5. คุณลักษณะเพื่อพัฒนาอาชีพ

นักเรียนมีคุณลักษณะและความสามารถเรียงตามลำดับดังนี้ มีนิสัยรักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้และเข้าใจกระบวนการทำงาน

6. คุณลักษณะเพื่อพัฒนาสังคม

นักเรียนมีคุณลักษณะและความสามารถเรียงตามลำดับดังนี้ ภูมิใจในการปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน เห็นคุณค่าของการอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับชุมชนของตน เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคม ในชุมชน และสามารถเสนอแนวทางพัฒนาชุมชน

7. คุณลักษณะเพื่อพัฒนาสุขภาพ

นักเรียนมีคุณลักษณะและความสามารถในด้านเห็นคุณค่าของการพัฒนาสุขภาพสูงกว่าการมีความรู้ความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาพ

เมื่อพิจารณาทั้ง 7 ด้านแล้วพบว่า คุณภาพด้านที่ควรพัฒนามากที่สุดคือ คณิตศาสตร์ รองลงมาคือ ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงาน และการจัดการ ภาษาไทย ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาพ การพัฒนาสังคม คุณลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับการเสียสละ และมุ่งพัฒนา

ผลการศึกษาของ อารมย์ สุตมี (2537) พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด 6 ด้าน คือ

ด้านความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์ การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร ความเสียสละ และนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูง-ต่ำ ปานกลาง-ต่ำ มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างกันทุกด้าน ยกเว้นด้านความรับผิดชอบ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูง-ต่ำ มีพฤติกรรมไม่แตกต่างกัน

สันต์ธวัช ศรีคำแก้ว (2537) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง ความคิดวิจารณ์ญาณกับการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าความคิดวิจารณ์ญาณด้านการยอมรับใน ข้อตกลงเบื้องต้น การตีความ และการประเมินข้อโต้แย้งมีความสัมพันธ์ทางบวก กับการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนและ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สูงมีคะแนนความคิด วิจารณ์ญาณและการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันสูงกว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ต่ำ

ธานินทร์ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2539) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ ระหว่างความสามารถทางสมองกับความสามารถทางการเรียนวิชาฟิสิกส์ของ นักเรียน พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถ ทางสมองด้านการรับรู้สูงสุด ส่วนด้านภาษา มิติสัมพันธ์ เหตุผล และตัวเลข อยู่ในระดับปานกลาง และความสามารถทางสมองด้านการรับรู้มีความสัมพันธ์ ทางบวกกับด้านตัวเลขและความสามารถทางสมองด้านต่างๆ มีความสัมพันธ์ ทางบวกกับความสามารถทางการเรียนวิชาฟิสิกส์ของนักเรียน และสามารถ ทำนายผลได้ถูกต้อง ร้อยละ 62.20

6. ความหมายและลักษณะของศักยภาพของเด็กไทย

ศักยภาพ หมายถึง ผลการเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอน ในโรงเรียน ผสมผสานกับคุณสมบัติและคุณลักษณะที่แฝงอยู่ในตัวผู้เรียนจน เกิดเป็นความรู้ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่ตกตะกอนติดตัว

นอกเหนือจากความรู้ในเนื้อหาวิชาหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (หมายเหตุ : ศักยภาพ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525) หมายถึง อำนาจหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่างๆ อาจทำให้พัฒนา หรือให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้)

เด็กไทย หมายถึง เยาวชนไทยซึ่งมีอายุระหว่าง 6-18 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

จากการศึกษา ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทำให้ได้คำตอบเกี่ยวกับความหมาย และลักษณะของศักยภาพของเด็กไทย เพื่อเป็นกรอบในการศึกษา ศักยภาพของเด็กไทยในการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาและจุดหมายของหลักสูตรทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่สอดคล้องกับความมุ่งหวังของสังคม ดังนี้

เป้าหมายของการจัดการศึกษา	ความมุ่งหวังของสังคม
◆ มีเหตุผล คิดแก้ปัญหาได้ ◆ คิดและแก้ปัญหาตามขั้นตอนของกระบวนการแก้ปัญหา ◆ มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ◆ มีทักษะในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ◆ มีทักษะในการคิดคำนวณ ◆ เข้าใจในกระบวนการทำงาน ◆ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทำงานเป็นหมู่คณะได้ ◆ ทำงานเป็นระบบ ◆ มีทักษะพื้นฐานในการจัดการ ◆ ขยัน อดทน หนักแน่น มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัยในตนเอง	◆ มีความคิดใช้เหตุผล ตรรกในการคิด ◆ มีหลักในการตัดสินใจ ◆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ◆ คิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหา ◆ มีทักษะในการใช้ภาษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาอังกฤษ และทักษะทางคอมพิวเตอร์ ◆ มีกระบวนการคิดและกระบวนการแสวงหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์ ◆ มีทักษะการวิเคราะห์และเลือกสรรข้อมูล ◆ มีทักษะเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อศึกษา และพัฒนาดตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ◆ รักในการเรียนรู้ รักที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ตลอดเวลา

เป้าหมายของการจัดการศึกษา (ต่อ)

- ◆ ออม และประหยัด
- ◆ รักการทำงาน มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ
- ◆ ควบคุมตนเองได้
- ◆ ช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละมุ่งมั่นพัฒนา
- ◆ ภูมิใจในการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน

ความมุ่งหวังของสังคม (ต่อ)

- ◆ ทำงานได้ ทำงานเป็น
- ◆ ทำงานร่วมกับคนอื่นเป็น ทำงานเป็นหมู่คณะ
- ◆ ไม่ดื้อถนงาน
- ◆ พึ่งตนเองได้
- ◆ มีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีความอดทน อดออม มุมนานะทำงานด้วยขันติธรรม
- ◆ มีคุณธรรมจริยธรรม
- ◆ มีความสามัคคี รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย
- ◆ มีความมั่นใจและเป็นตัวของตัวเอง
- ◆ มีความโอบอ้อมอารี ความซื่อสัตย์สุจริต

กรอบการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย : ในการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

การพัฒนาตน	การพัฒนางาน	การพัฒนาสังคม
◆ ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในอนาคต - มีทักษะการเรียนรู้ - มีทักษะการคิด - มีทักษะการสื่อสาร	◆ ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการการทำงาน - มีทักษะการจัดการ - ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ - ขยัน อดทน อดออม และประหยัด	◆ ลักษณะที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม - ควบคุมตนเองได้ - มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง - ช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละมุ่งมั่นพัฒนา

จากแผนภูมิข้างต้นสรุปเนื้อหาสาระที่เป็นกรอบในการศึกษาได้ 3 ด้าน คือ พัฒนาดน พัฒนางาน และพัฒนาอาชีพ โดยแต่ละด้านได้กำหนดทักษะ และคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์เป็นประเด็นหลัก 3 ประเด็น และแต่ละประเด็นหลักประกอบด้วย 3 ประเด็นย่อย รวมทั้งหมด 9 ประเด็นย่อย ดังนี้

- 1) ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในอนาคต ได้แก่
 - 1.1 ทักษะการเรียนรู้
 - 1.2 ทักษะการคิด
 - 1.3 ทักษะการสื่อสาร
- 2) ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการทำงาน ได้แก่
 - 2.1 ทักษะการจัดการ
 - 2.2 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
 - 2.3 ชยัน อดทน และประหยัด
- 3) ลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ได้แก่
 - 3.1 ควบคุมตนเองได้
 - 3.2 มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง
 - 3.3 ช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

ในแต่ละทักษะและคุณลักษณะดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้ร่วมกันกำหนดนิยามและขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

ทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ หมายถึง ทักษะพื้นฐานที่จำเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ 1) ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในอนาคต 2) ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการทำงาน และ 3) ลักษณะที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม

7. กรอบและประเด็นในการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย

และจากกระบวนการศึกษาของคณะผู้วิจัยได้ร่วมกันกำหนดกรอบ และ ประเด็นในการศึกษาศักยภาพของเด็กไทยโดยการกำหนดนิยามและขอบเขต ของการศึกษาในแต่ละประเด็นหลัก ประเด็นย่อย และพฤติกรรมที่แสดงใน แต่ละด้านไว้ ดังนี้

ประเด็นหลักที่ 1 ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในอนาคต ประกอบด้วย

ประเด็นย่อยที่ 1.1 มีทักษะการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการแสวงหา ความรู้ที่หลากหลายด้วยวิธีการต่างๆ มีความสามารถในการรวบรวมข้อมูล สร้างความเข้าใจวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลซึ่งจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ และประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ประกอบด้วยประเด็นย่อยๆ ดังนี้

1.1.1 รู้แหล่งข้อมูล และมีวิธีการแสวงหาความรู้ที่หลากหลายผ่าน สื่อและเทคโนโลยีต่างๆ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- บอกแหล่งข้อมูลและวิธีการแสวงหาข้อมูลได้

1.1.2 มีทักษะในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การฟัง การอ่าน การสังเกต การบันทึก และการตั้งคำถาม พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- เลือกใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมได้
- สามารถสังเกตข้อมูลที่กำหนดให้ได้

1.1.3 มีทักษะในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ จำแนก จัดลำดับ สรุป แปลความ ขยายความ การจำ คาดคะเน นำไปใช้หาความสัมพันธ์ระหว่าง ประสพการณ์เก่ากับใหม่ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้
- นำข้อมูลไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้
- แปลความหมายข้อมูลที่กำหนดให้ได้
- จำแนกประเภทของข้อมูลได้
- สรุปสร้างข้อความใหม่จากข้อมูลที่กำหนดให้ได้
- คาดคะเนข้อมูลที่กำหนดให้ได้
- สามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ได้
- สรุปความจากข้อมูลที่กำหนดให้ได้

1.1.4 มีทักษะในการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง พฤติกรรม
ที่แสดงได้แก่

- บอกวิธีการประเมินตนเองได้
- เลือก ดัดสิน ระบุระดับความรู้ที่ตนเองควรไปให้ถึง
- บอกจุดเด่นและจุดบกพร่องของตนเองได้
- กำหนดแนวทางในการพัฒนาตนเอง

1.1.5 มีเจตคติต่อการเรียนรู้ สนใจใฝ่รู้ มีความกระตือรือร้นใน
การเรียนรู้ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- มีความกระตือรือร้นชอบและสนใจในการแสวงหาความรู้
- เมื่อมีเวลาว่างมักจะค้นคว้าหาความรู้

ประเด็นย่อยที่ 1.2 มีทักษะการคิด หมายถึง กระบวนการทำงานของ
สมองโดยใช้ประสบการณ์มาสัมพันธ์กับสิ่งเร้า และสภาพแวดล้อม โดยนำมา
วิเคราะห์ เปรียบเทียบ สังเคราะห์ และประเมินอย่างมีระบบและมีเหตุผล
เพื่อให้ได้แนวทางในการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่
ประกอบด้วยประเด็นย่อย ๆ ดังนี้

1.2.1 คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ หมายถึง การมีกระบวนการคิดที่รอบคอบ สมเหตุสมผล ผ่านการพิจารณาข้อมูลรอบด้านอย่างรอบคอบกว้างไกลลึกซึ้ง และมีการตรวจสอบความถูกต้องจากแหล่งที่ให้ข้อมูล มีการพิจารณากลับกรองข้อมูล ไตร่ตรองทั้งด้านคุณและโทษ และคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งนั้นมาแล้ว และทบทวนเพื่อหาข้อสรุปก่อนนำไปสู่การตัดสินใจระดับของพฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- ตัดสินใจโดยใช้ความรู้สึกของตัวเองเป็นหลัก (ระดับที่ 1)
- ตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลรอบด้านในการพิจารณา (ระดับที่ 2)
- ตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลรอบด้านพิจารณาอย่างมีเหตุผลทั้งด้านดีและเสีย (ระดับที่ 3)
- ตัดสินใจ โดยใช้ข้อมูลรอบด้านพิจารณาอย่างมีเหตุผล และมีการคิด ทบทวนคำตอบของการตัดสินใจ (ระดับที่ 4)

1.2.2 คิดสร้างสรรค์ หมายถึง การใช้ความคิดเชิงประยุกต์จากความคิดทั่วไป เพื่อให้ได้ผลงานใหม่ที่เป็นประโยชน์จากสิ่งที่คุณั้นระดับของพฤติกรรมที่แสดง ได้แก่

- ได้ผลงานตามสั่ง (ระดับที่ 1)
- ได้ผลงานตามสั่งแต่มีเพิ่มเติมเล็กน้อย (ระดับที่ 2)
- ได้ผลงานตามสั่งแต่มีรายละเอียดเพิ่มมากขึ้น (ระดับที่ 3)
- ได้ผลงานใหม่ ที่แปลกไปจากเดิมมากที่สุด (ระดับที่ 4)

ประเด็นย่อยที่ 1.3 มีทักษะการสื่อสาร หมายถึง ความสามารถในการฟัง พูด อ่าน และเขียน เพื่อส่งและรับข่าวสารข้อมูลด้วยการวิเคราะห์สรุปความ ขยายความ และจัดระบบข้อมูล ตลอดจนประยุกต์ใช้ข่าวสารโดยเลือกใช้วิธีการหรือเครื่องมือในการสื่อสารได้เหมาะสมกับสถานการณ์ประกอบด้วยประเด็นย่อยๆ ดังนี้

1.3.1 ความสามารถในการส่งสาร พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- พูดหรือเขียนได้ตรงประเด็น
- สามารถลำดับเรื่องที่พูดหรือเขียนได้
- สรุปเรื่องที่จะนำเสนอได้
- เลือกและจัดระบบข้อมูลที่ใช้ในการพูดหรือเขียนได้

1.3.2 ความสามารถในการรับสาร พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- สามารถวิเคราะห์ข่าวสาร และสรุปใจความสำคัญได้
- สรุปและสังเคราะห์ข้อความขึ้นใหม่ได้ตรงกับข้อมูล
- อธิบายแนวโน้ม ทำนาย คาดการณ์ได้
- ประเมิน/เลือก/ตัดสินใจความถูกต้องของแหล่งข่าว/สื่อ

1.3.3 ความสามารถในการเลือกช่องทาง/วิธีการ และเครื่องมือในการสื่อสาร พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- เลือกใช้ช่องทาง/วิธีการหรือเครื่องมือในการส่งสาร
- เลือกใช้ช่องทาง/วิธีการหรือเครื่องมือในการรับสาร
- แก้ไขปัญหา/อุปสรรคในการส่งสาร/รับสาร

ประเด็นหลักที่ 2

ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการทำงาน ประกอบด้วย

ประเด็นย่อยที่ 2.1 มีทักษะการจัดการ หมายถึง กระบวนการในการทำงานให้สำเร็จ ซึ่งประกอบด้วยการวางแผน การปฏิบัติงาน การประเมินผลงาน และการสรุปผลงาน โดยอาศัยทักษะที่จำเป็น ประกอบด้วยประเด็นย่อย ๆ ดังนี้

2.1.1 การวางแผน พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- วิเคราะห์งาน
- ใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ
- กำหนดขั้นตอนการทำงาน

2.1.2 การปฏิบัติงาน พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- ประสานงาน
- ทำงานเป็นระบบตามแผน

2.1.3 การประเมินผลและสรุปผลงาน พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- ติดตามงานอย่างเป็นระบบ
- ประเมินผลและปรับปรุงงาน
- สรุปผลงาน

2.1.4 ทักษะที่ส่งเสริมประสิทธิภาพในการจัดการ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- เลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม
- ปรับตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์

ประเด็นย่อยที่ 2.2 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ หมายถึง การทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่สอดคล้องต่อเนื่องกัน มีกระบวนการทำงานกลุ่มอย่างเป็นระบบ และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันส่งผลให้ งานประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยประเด็นย่อย ๆ ดังนี้

2.2.1 กระบวนการทำงานกลุ่ม พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- รับทราบและตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน
- วางแผนร่วมกัน
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำที่ดี
- ปฏิบัติตนเป็นผู้ร่วมงานที่ดี
- ตัดสินใจร่วมกับผู้อื่น

2.2.2 ปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่มทุกครั้งด้วยความเต็มใจ

- ยอมรับในความสามารถของผู้อื่น
- ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานในโอกาสที่เหมาะสม
- รู้จักควบคุมอารมณ์
- ประสานสัมพันธ์ในกลุ่ม

ประเด็นย่อยที่ 2.3 ขยัน อดทน อดออม และประหยัด

ขยัน หมายถึง ความตั้งใจและกระตือรือร้น มุ่งมั่นในการทำงานโดยไม่ผัดวันประกันพรุ่ง

อดทน หมายถึง การทำงานหนัก ยากหรืองานที่มีอุปสรรค ไม่ย่อท้อจนงานสำเร็จ ไม่แสดงกิริยาอาการทำทางต่อต้าน

อดออม และประหยัด หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และมีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ

ประกอบด้วยประเด็นย่อยๆ ดังนี้

2.3.1 ขยัน พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- ตอรับการทำงาน พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ พุด หรือแสดงกิริยาทำทางว่ายอมรับ เต็มใจ พึงพอใจที่จะได้ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย
- อาสาทำงาน พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ พุด หรือแสดงกิริยาทำทางว่าต้องการจะทำงานหนึ่งงานใด แม้จะไม่ใช่งานที่ได้รับมอบหมายโดยตรง
- ทำทันที ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ลงมือทำงานทันที โดยไม่ปล่อยให้วันเวลาผ่านไปอย่างไร้ประโยชน์
- ทำงานอย่างต่อเนื่องและสำเร็จตามเป้าหมายพฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ทำงานที่ได้เริ่มต้นไว้แล้วอย่างต่อเนื่อง

2.3.2 อุดหนุน พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- ไม่แสดงความเบื่อหน่าย พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ไม่พูดหรือแสดงกิริยาอาการว่าตนเบื่อหน่ายกับหน้าที่การทำงานที่กระทำอยู่นั้น
- ไม่ร้องขอความช่วยเหลือ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ทำงานต่างๆ ด้วยตนเองอย่างเต็มความสามารถ โดยไม่ร้องขอความช่วยเหลือ
- ทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ไม่ตอบโต้ทั้งด้วยวาจาหรือกิริยาอาการใดๆ กับเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของบุคคลอื่น
- ไม่ละทิ้งงานกลางคัน จนกว่างานจะสำเร็จ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ทำงานต่างๆ อย่างต่อเนื่องจนสามารถทำงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์

2.3.3 อดออมและประหยัด พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- วางแผนการเบิกจ่าย พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย เงิน วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงาน
- ดัดแปลงของเหลือใช้ให้เกิดประโยชน์ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ดัดแปลงของเหลือใช้ที่มี เพื่อให้สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก
- ไม่ฟุ่มเฟือยและไม่ทิ้งขว้าง พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ นำสิ่งที่มีอยู่ไปใช้เท่าที่จำเป็นให้เกิดประโยชน์ในทุกๆ ส่วน และไม่ทิ้งขว้างไปโดยเปล่าประโยชน์
- ดูแลรักษาให้คงสภาพ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ดูแลรักษาสິงของเครื่องใช้ที่มีอยู่ ให้คงสภาพสมบูรณ์เพื่อการใช้งานที่ยาวนานสูงสุด

ประเด็นหลักที่ 3 ลักษณะที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ประกอบด้วย

ประเด็นย่อยที่ 3.1 ควบคุมตนเองได้ หมายถึง การรับรู้ การรู้จักตนเอง มีความคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีสติ ควบคุมและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ประพฤติตน ปฏิบัติตนและปรับตนเองได้ มองโลกในแง่ดี ตัดสินใจได้ถูกต้อง และแสดงบทบาทตามค่านิยมพื้นฐานของสังคมได้ ประกอบด้วยประเด็นย่อย ๆ ดังนี้

3.1.1 การรับรู้ การรู้จักตนเอง การคิดและวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล พฤติกรรมที่แสดง ได้แก่

- บอกการกระทำของตนเองต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้
- อธิบายการกระทำของตนเองตามสถานการณ์ได้
- ให้เหตุผลตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้

3.1.2 มีสติ บังคับตนเอง และมีความเชื่อมั่นในตนเอง พฤติกรรมที่แสดง ได้แก่

- สำรวมในการปฏิบัติตน
- ใช้กิริยาท่าทาง คำพูดที่เหมาะสม
- กล้าปฏิเสธในสิ่งที่ไม่ดีที่จะเกิดขึ้นกับตัวเอง

3.1.3 ประพฤติตน ปฏิบัติตน และปรับปรุงตนเองได้ พฤติกรรมที่แสดง ได้แก่

- วางตัวเป็นแบบอย่างที่ดี
- ปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามสถานการณ์
- เลือกแบบอย่างที่ดีได้

3.1.4 มองโลกในแง่ดี ตัดสินใจถูกต้องและแสดงบทบาททางสังคมได้เหมาะสม พฤติกรรมที่แสดง ได้แก่

- แสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ได้
- เลือกแนวปฏิบัติได้ถูกต้อง

ประเด็นย่อยที่ 3.2 มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง

มีความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมุ่งมั่นต่อการทำงานทั้งในส่วนตนและส่วนรวม

มีวินัยในตนเอง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลตามแบบแผน กฎเกณฑ์ที่พึงประสงค์ของสังคม อันจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

ประกอบด้วยประเด็นย่อย ๆ ดังนี้

3.2.1 มีความรับผิดชอบ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- มีความมุ่งมั่นและทุ่มเทให้กับงานที่ทำงานสำเร็จ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ทำงานตามหน้าที่สำเร็จ ทำงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จ แสดงผลงานปรากฏให้เห็นเด่นชัด
- มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนางาน พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ บอกผลงานของการปฏิบัติงานในอนาคตได้
- ยอมรับผลการกระทำของตน พฤติกรรมที่แสดง ได้แก่ รับฟังเหตุผล และข้อวิจารณ์ของผู้อื่นปรับปรุงและพัฒนางานตามข้อเสนอแนะ
- รู้หน้าที่ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ปฏิบัติหน้าที่ตามข้อตกลงร่วมกันหรือปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย
- แสวงหาความรู้ใหม่ที่เกิดประโยชน์ต่อการทำงาน พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ เลือกแหล่งความรู้มาพัฒนางาน

3.2.2 มีวินัยในตนเอง พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- ตรงต่อเวลา พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ปฏิบัติงานทันเวลาที่กำหนด
- วางแผนใช้เวลาในการทำงานและการดำเนินชีวิต พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ แบ่งเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมการดำเนินชีวิตประจำวัน
- ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบของหมู่คณะ และเคารพกติกาของสังคม พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ เคารพกฎหมายบ้านเมือง กฎจราจร ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม
- รู้จักประเมินตนเอง พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ บอกข้อดี-ข้อเสีย ในการทำงาน
- ประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลาย พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ แสดงมารยาทได้ถูกต้องตามกาลเทศะอย่างสม่ำเสมอ
- ซื่อสัตย์ต่อตนเอง และผู้อื่น พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ไม่พูดเท็จไม่แอบอ้างหรือนำของของคนอื่นมาเป็นของตน

ประเด็นย่อยที่ 3.3 ช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

ช่วยเหลือผู้อื่น หมายถึง พฤติกรรมของเด็กที่แสดงถึงความมีน้ำใจ เอื้ออาทร มีจิตใจเมตตา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน

เสียสละ หมายถึง พฤติกรรมของเด็กที่แสดงถึงการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม การเสียสละเวลา กำลังกาย กำลังทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น และสังคม รวมทั้งเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

มุ่งมั่นพัฒนา หมายถึง พฤติกรรมของเด็กที่แสดงถึงความมุ่งมั่น และความคิดริเริ่มในการพัฒนาตน พัฒนาสังคม เพื่อให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ประกอบด้วยประเด็นย่อยๆ ดังนี้

3.3.1 พฤติกรรมช่วยเหลือผู้อื่น พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- ช่วยเหลือและแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น
- ร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม
- อำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น
- แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น

3.3.2 พฤติกรรมเสียสละต่อสังคม พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- สละกำลังกาย กำลังทรัพย์ และเวลาช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม
- เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และรู้จักเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ
- สละประโยชน์ที่ตนพึงได้รับเพื่อแลกกับประโยชน์ของคนหมู่มาก หรือคนที่อ่อนแอกว่า
- ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

3.3.3 พฤติกรรมมุ่งมั่นพัฒนาสังคม พฤติกรรมที่แสดงได้แก่

- สนใจในปัญหาและการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งเสนอความคิดที่จะพัฒนาสังคม
- ตั้งใจที่จะทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด และเป็นประโยชน์ต่อสังคม
- ตั้งใจทำงานของส่วนรวมจนสำเร็จ
- ริเริ่มสิ่งใหม่ๆ เพื่อพัฒนาสังคมจนสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- กลสิกรไทย ธนาคาร การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่วิถีความก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในศตวรรษหน้า เอกสารประกอบการสัมมนา ระดับชาติ เรื่อง “ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์” ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2538
- ธานินทร์ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางสมอง กับความสามารถทางการเรียนวิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในจังหวัดอ่างทอง ปริญญานิพนธ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร 2539
- ทบวงมหาวิทยาลัย บทคัดสรรทางวิชาการทดสอบ โครงการพัฒนาแบบทดสอบ ศูนย์พัฒนาศึกษาแห่งชาติ ของประเทศไทย โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2529
- ทิตินา แฉมมณี และคณะ การคิดและการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด เอกสารประกอบโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ การสอน กลุ่ม “การเรียนรู้เพื่อการพัฒนากระบวนการคิด” สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีนาคม 2540
- บุญสม โพธิ์เงิน คุณธรรมในการอยู่ร่วมกันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ปริญญานิพนธ์มหาวิทยาลัยนเรศวร 2537
- ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 พิมพ์ครั้งที่ 2 บริษัทอักษรเจริญทัศน์ กรุงเทพมหานคร 2526

- วิชาการ กรม การประเมินผลการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ศูนย์พัฒนาหลักสูตรกรมวิชาการ โรงพิมพ์คุรุสภา กรุงเทพมหานคร 2538
- วิชาการ กรม การศึกษาความเป็นไปได้ของแนวการจัดการศึกษาระดับ ประถม มัธยม และอาชีวศึกษาของไทยในทศวรรษ 1990 กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2536
- วิชาการ กรม รายงานผลการประเมินการใช้หลักสูตรปีการศึกษา 2535 ระดับประถมศึกษา สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ โรงพิมพ์คุรุสภา กรุงเทพมหานคร 2538
- ศึกษาธิการ กระทรวง หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2533
- ศึกษาธิการ กระทรวง หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2533
- ศึกษาธิการ กระทรวง หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2533
- ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ บทความทางวิชาการในวัฏจักรการศึกษา “สกศ. : กลยุทธ์การเรียนรู้ เสริมศิลปะ ดนตรี กีฬา สร้างกาย วาจา ใจ คือ หัวใจพัฒนาเด็กไทยในยุคโลกาภิวัตน์” วัฏจักรการศึกษาปีที่ 8 ฉบับที่ 382 ประจำวันจันทร์ที่ 25-31 สิงหาคม 2540 หน้า 40-41
- สมบัติ วงศ์อยู่น้อย ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางสมองกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2529

สันต์ธวัช ศรีคำแก้ว การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดวิจารณ์
กับการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านท่ามะปรางวิทยา จังหวัดสระบุรี
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2537

สุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัย เอกสารการสอนชุดวิชาจิตวิทยา และสังคม
วิทยาพื้นฐานเพื่อการแนะแนว สาขาวิชาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2533

อารมย์ สุดมี พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7
ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร 2537

เอมอร จังศิริพรปกรณ์ การวัดความรู้บางส่วนในแบบสอบถามตอบ บทความ
อัดสำเนา 2540

คณะผู้ดำเนินการวิจัย

▲ คณะที่ปรึกษา

1. อธิบดีกรมวิชาการ
2. รองอธิบดีกรมวิชาการ (นายสมยศ มีเทศน์)
3. ศาสตราจารย์ อุทุมพร จามรมาน
4. ผู้อำนวยการกองวิจัยทางการศึกษา (นางสาวอรุณศรี อนันตรศิริชัย)

▲ ผู้รับผิดชอบโครงการ

1. นางพันธุณี วิหคโต หัวหน้ากลุ่มวิจัยพัฒนาการเรียนรู้
กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ
2. ร.ท.หญิงสุดาวรรณ เครือพานิช กลุ่มวิจัยพัฒนาการเรียนรู้
กองวิจัยทางการศึกษา
กรมวิชาการ

▲ ผู้เก็บรวบรวมข้อมูล

1. นางพันธุณี วิหคโต
2. ร.ท.หญิงสุดาวรรณ เครือพานิช
3. นางกิตติมา เอี่ยมแทน กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ
4. นางสาวนงนุช ทิพย์จรัส กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ

▲ ผู้วิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงาน

นางพันธุณี วิหคโต

▲ ผู้ตรวจพิจารณารายงาน

1. ศาสตราจารย์อุทุมพร จามรมาน ภาควิชาวิจัยการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย
2. นางสาวอรุณศรี อนันตรศิริชัย

▲ ผู้พิมพ์ต้นฉบับ

1. นางสาวนุชจรี กิจโอสถ กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ
2. นางสาวชลฤทัย ผลาทิต กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ
3. นางสาวจุฑามาส เล็กกาญจน์ กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ
4. นางสาวกมลรัตน์ ศิริสรณ์ กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ

▲ ผู้ออกแบบปก

นายจันทร์ สกลวงศ์ไพบูลย์ กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ

๐๐๐๐๐

๔๗๖๖.๖๖๖

